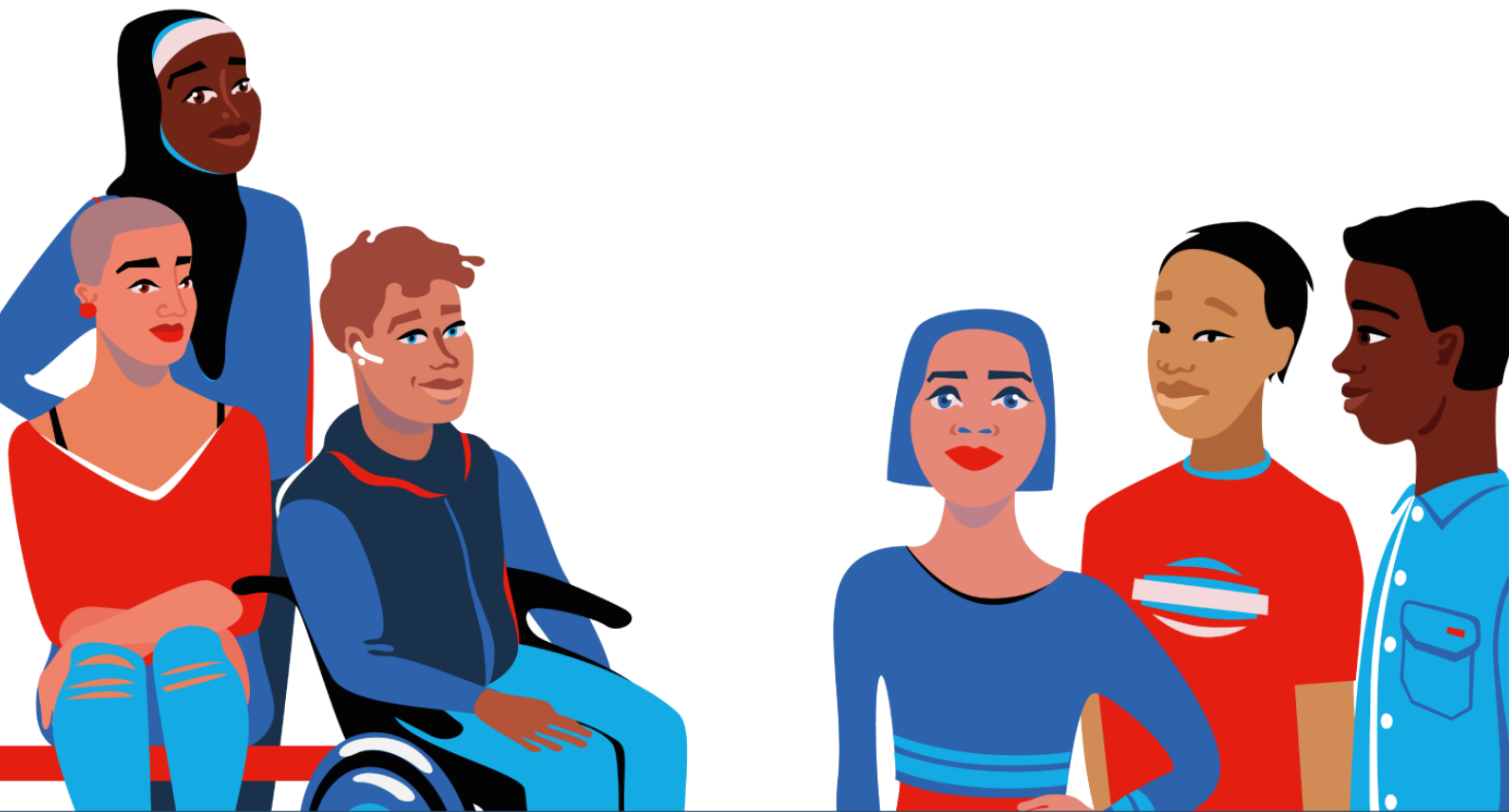

Opettajan ohjeet

Tunnista & puutu

Oppituntimateriaali
yläkouluihin

Tunnista & puutu

on Ihmisoikeusliiton suunnittelema oppitunti
yläkoulujen ihmisoikeuskasvatuksen tueksi.
Materiaali soveltuu millä tahansa oppitunnilla
käsiteltäväksi.

Oppitunnin tavoitteena on lisätä nuorten
oikeustietoisuutta syrjintään liittyen. Tällä
tarkoitetaan sitä, että oppilas tietää, mitä syrjintä
on ja tunnistaa syrjintää sellaista kohdatessaan.
Tämän lisäksi hän oppii, kenellä on vastuu
puuttua, ja mistä syrjintätapauksen
selvittämiseen saa apua.

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Keskeisiä käsitteitä	3
3 Lainsäädäntö ja valvonta	5
4 Viranomaiset	7
5 TUNNISTA & PUUTU -oppitunti.....	8

1 Johdanto

Ihmisoikeudet sisältyvät vuonna 2016 voimaan tulleisiin perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin ja ovat siten osa eri oppiaineiden opetusta. Ihmisoikeusperustainen opetus pohjautuu muun muassa ihmisarvon kunnioittamiseen, syrjimättömyyteen, yhdenvertaisuuteen ja osallisuuteen. Lisäksi ihmisoikeuskasvatus tukee ja edistää oppilaan ymmärrystä ihmisoikeuksien merkityksestä hänen omassa elämässään.

Tämä opas on tarkoitettu syrjintää käsittelevän oppitunnin valmistelun tueksi. Löydät oppaasta muun muassa tietoa keskeisistä termeistä ja viranomaisista. Materiaali on tarkoitettu ensisijaisesti yläkouluihin (luokat 7-9), mutta on sovellettavissa myös muunlaisille ryhmille. Oppitunti soveltuu pidettäväksi eri oppiaineissa tai esimerkiksi luokanvalvojan tunneilla.

2 Keskeisiä käsitteitä

Syrjinnällä tarkoitetaan toisen ihmisen tai ihmisryhmän huonompaa kohtelua jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella. Kielletyistä syrjintäperusteista on säädetty mm. yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaeissa.

Välillisellä syrjinnällä tarkoitetaan erilaisia neutraalina näyttäytyviä sääntöjä tai käytäntöjä, joilla toinen ihminen tai ihmisryhmä asetetaan huonompaan asemaan. Esimerkiksi palvelujen saatavuus vain suomeksi saamenkielisillä alueilla tai vammaisen lapsen koulukuljetuksen epääminen, jos vanhemmat päättävät lapselle jonkun muun kuin lähikoulun.

Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjintää, jonka taustalla on kaksi tai useampi syrjintäperuste. Esimerkiksi pyörätuolia käyttävä nainen voi tulla syrjityksi sekä sukupuolensa että vammansa takia. Vähemmistöihin kuuluvat ihmiset ovat erityisen alttiita moniperusteiselle syrjinnälle.

Häirinnällä tarkoitetaan sellaista käyttäytymistä, jolla luodaan kiellettyyn syrjintäperusteeseen liittyvä halventava, nöyryyttävä, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Rasismilla tarkoitetaan syrjintää alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kielen tai uskonnon perusteella. Rasismi ei ole vain yksilöiden välisiä tekoja, vaan se näyttäytyy myös rakenteellisesti esimerkiksi koulutuksessa.

Kohtuullisilla mukautuksilla tarkoitetaan muutoksia tai järjestelyjä, joilla pyritään varmistamaan vammaisen ihmisen yhdenvertaisuus yksittäisessä tilanteessa. Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää.

Positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan tilanteita, joissa erilainen kohtelu on tarkoituksenmukaista yhdenvertaisuuden edistämiseksi tai syrjinnän ehkäisemiseksi. Positiivinen erityiskohtelu ei ole syrjintää.

Sananvapaudella tarkoitetaan oikeutta ilmaista mielipiteitään julkisesti ilman ennakkosensuuria. Sananvapaus ei kuitenkaan oikeuta syrjintään, toisen ihmisen kunnian loukkaamiseen tai väkivaltaan yllyttämiseen. Sananvapaus ei siis suojaa yksilöä mahdollisilta seurauksilta

3 Lainsäädäntö ja valvonta

Suomen perustuslaissa säädetään yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja syrjinnän kiellosta. Näistä oikeuksista säädetään tarkemmin tasa-arvolaissa, yhdenvertaisuuslaissa ja rikoslaissa. Tässä oppituntimateriaalissa keskitymme yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolakeihin.

Tasa-arvolaki

(<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>)

Tasa-arvolaissa eli laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta säädetään sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä. Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvolakia sovelletaan pääsääntöisesti kaikessa yhteiskunnallisessa toiminnassa ja kaikilla elämänalueilla. Lakia ei kuitenkaan sovelleta perheenjäsenten välisiin tai muihin yksityiselämän piiriin kuuluviin suhteisiin eikä uskonnonharjoitukseen liittyvään toimintaan. Tasa-arvolain noudattamista valvovat tasa-arvovaltuutettu ja yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta.

Uudistettu tasa-arvolaki tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Uudistuksessa lakiin lisättiin sukupuoli-identiteettiin, sukupuolen ilmaisuun ja kehon sukupuolipiirteisiin liittyvän syrjinnän kiello ja asetettiin työnantajille, viranomaisille ja oppilaitoksille velvoite ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. Lisäksi tasa-arvosuunnitelmavelvoite ulotettiin perusopetukseen.

Lisätietoa tasa-arvolaista:

<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet-suomessa/tasa-arvolaki/>

Yhdenvertaisuuslaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Yhdenvertaisuuslaissa säädetään yhdenvertaisuuden edistämisestä ja syrjinnästä. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta kaikilla elämänalueilla ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Uudistettu yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuoden 2015 alussa, ja lain soveltamisala kattaa julkisen ja yksityisen toiminnan. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjillä ja oppilaitoksilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan. Laki ei kuitenkaan koske yksityis- eikä perhe-elämän piiriin kuuluvaa toimintaa tai uskonnonharjoitusta.

Yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat yhdenvertaisuusvaltuutettu, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta sekä työsuojeluviranomainen.

Lisätietoa:

<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet-suomessa/yhdenvertaisuuslaki/>

4 Viranomaiset

Tasa-arvovaltuutettu

(www.tasa-arvo.fi)

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain noudattamista. Tasa-arvovaltuutettu valvoo myös sukupuolivähemmistön syrjintäsuojan toteutumista. Valtuutettu antaa ohjeita ja neuvoja tasa-arvolakiin liittyvistä kysymyksistä, sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä ja sukupuolten tasa-arvon edistämisestä.

Esittelyvideo:

<https://www.youtube.com/watch?v=7tbPNDZOKM8>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

(www.syrjinta.fi)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävä on edistää yhdenvertaisuutta ja puuttua syrjintään.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävä on arvioida ja varmistaa, että ihmisten oikeudet ja yksilön oikeussuoja toteutuvat mahdollisimman yhdenvertaisesti. Valtuutetun tehtävät ja toimivalta on kirjattu yhdenvertaisuuslakiin sekä lakiin yhdenvertaisuusvaltuutetusta.

Esittelyvideo:

https://www.youtube.com/watch?v=i_smgwPDCbg

5 TUNNISTA & PUUTU -oppitunti

Oppitunnin kesto:

- **45 minuuttia:** Materiaali voidaan käsitellä yhden oppitunnin aikana. Tässä tapauksessa lopun ryhmätehtävät voidaan antaa oppilaille kotitehtäväksi.
- **2 x 45 minuuttia:** Materiaali voidaan jakaa kahdelle oppitunnille, jolloin tunneilla voidaan käydä enemmän keskustelua ja tehdä lopun ryhmätehtävät yhdessä.

Löydät alta ja PowerPoint-esityksen muistiinpanoista tarkemmat ohjeet eri osioiden käsittelyyn. Esityksen muistiinpanoihin on myös kerätty esimerkkitapauksia, joilla havainnollistaa käsitteitä.

Oppitunnin ilmapiiri ja opettajan rooli

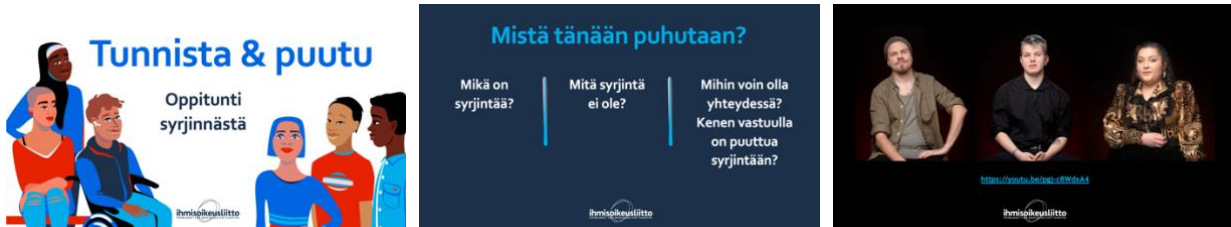
Aiheen sensitiivisyydestä johtuen on tärkeää, että opettaja on perehtynyt oppitunnin aiheeseen. Oppitunnilla tulisi olla avoin ja yhteisöllinen ilmapiiri, ja opettajan on hyvä tunnistaa luokan dynamiikka ja oppilaiden väliset suhteet jo etukäteen. Materiaalin tarkoituksena ei ole erotella oppilaita heidän ominaisuuksiensa perusteella, eikä tunnilla tule korostaa yksittäisen oppilaan henkilökohtaisia kokemuksia. Tähän opettaja voi vaikuttaa esimerkiksi välttämällä esimerkkejä, jotka koskettavat yksittäistä oppilasta ja kiinnittävät muun ryhmän huomion häneen. Turvallisen ilmapiirin varmistamiseksi opettajan tulee puuttua kaikkeen epäasialliseen keskusteluun. On tärkeää myös muistaa, että syrjintää ja häirintää voi kokea kuka tahansa. Materiaali on siten tarkoitettu koko luokalle.

Oppitunnin rakenne

- 1) Aloituis
- 2) Mitä syrjintä on? Mitä syrjintä ei ole?
- 3) Väitteitä syrjinnästä
- 4) Syrjinnästä raportointinen – kenen vastuulla on puuttua syrjintään?
- 5) Ryhmätehtävä

1. Aloitus

Diat 2-4

"Tänään tunnin aiheena on syrjintä. Oppitunnin aikana tullaan keskustelemaan siitä, mitä syrjinnällä tarkoitetaan ja milloin taas ei ole kyse syrjinnästä. Sen lisäksi käymme yhdessä läpi, mihin voi olla yhteydessä tai mitä voi tehdä, jos kohtaa itse syrjintää tai todistaa jonkin syrjintätapauksen."

Oppitunnin alkuun luokan kanssa katsotaan video, jossa Carmen, Alex ja Jonas kertovat omista syrjintään liittyvistä kokemuksistaan.

Linkki videoon: <https://youtu.be/pgj-c8WdxA4>

2. Mitä syrjintä on? Mitä syrjintä ei ole?

Diat 5-12:

Syrjintä on kiellettyä

Syrjintä

Ihmistä kohdellaan huonommin kuin jotakuta toista jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuuslaki:

ikä	alkuperä	kansalaisuus
kieli	uskonto	vakaumus
mielipide	poliittinen toiminta	
ammattiyhdistystoiminta	perhesuhteet	
terveydentila	vammaisuus	
seksuaalinen suuntautuminen	muu henkilöön liittyvä syy	

Tasa-arvolaki:

sukupuoli	sukupuoli-identiteetti
sukupuolen ilmaisu	raskaus
perheenhuolto-velvollisuus	

Syrjinnän muodot

Häirintä

Käyttäytymistä, jolla luodaan johonkin henkilökohtaiseen ominaisuuteen liittyen halventava, uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Rasismi

Ihmisen tai ihmisryhmän asettaminen alempiarvoiseen asemaan esimerkiksi todellisen tai oletetun alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kielen tai uskonnon perusteella.

Kohtuulliset mukautukset

Vammaisella ihmisellä on oikeus sellaisiin järjestelyihin, joilla varmistetaan mm. yhdenvertainen mahdollisuus palveluihin (esim. apuvälineet tai avustaja).

Mitä syrjintä ei ole?

Muistathan, että kaikki huono kohtelu ei ole syrjintää, ellei se liity johonkin henkilökohtaiseen ominaisuuteen (esim. huono palvelu kaupassa).

Videon purku:

”Mitä syrjinnällä teidän mielestänne tarkoitetaan?”

”Oletko itse joskus todistanut syrjintää?”

”Miten olisit toiminut samassa tilanteessa?”

”Syrjintää on se, että toista ihmistä tai ihmisryhmää kohdellaan joko tahallaan tai tahattomasti huonommin jonkin henkilökohtaisen ominaisuuden takia. Tällainen ominaisuus voi olla esimerkiksi sukupuoli, tai alkuperä, kuten Jonaksen, Carmenin ja Alexin videolla tuli esiin. Syrjintää ovat myös erilaiset näennäisesti neutraalit säännöt ja käytännöt, joilla

kuitenkin asetetaan toinen ihminen epäedullisempaan asemaan (esim. työnantaja vaatii sujuvaa suomen kielen taitoa, vaikka ei tehtävän kannalta välttämätöntä). Syrjintä johtuu usein ennakkoluuloista, joita meillä voi olla erilaisia ihmisryhmiä kohtaan. Jokaisella meistä on kuitenkin oikeus yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjintä loukkaa aina ihmisoikeuksia.”

”Syrjintä kielletään kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa, jonka lisäksi se on kielletty Suomen lainsäädännössä. Kaikkien ihmisten yhdenvertaisuudesta ja syrjimättömyydestä säädetään Suomen perustuslaissa. Näistä erilaisista ominaisuuksista on säädetty tarkemmin mm. yhdenvertaisuuslaissa ja tasa-arvolaissa. Yhdenvertaisuuslaissa syrjintä on kielletty esim. iän, uskonnon tai vammaisuuden perusteella. Tasa-arvolaissa on taas mainittu esim. sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu.”

HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa

”Häirintä on yksi syrjinnän muoto. Sillä tarkoitetaan sellaista käyttäytymistä, jolla loukataan toisen ihmisen ihmisarvoa luomalla esim. uhkaava tai vihamielinen ilmapiiri johonkin henkilökohtaiseen ominaisuuteen liittyen.

Häirintä voi olla esim. nimittelyä, törkeitä vitsejä tai eleitä. Seksuaalinen häirintä voi olla esim. ei-haluttuja vihjailevia viestejä, kaksimielisiä vitsejä tai koskettelua.

Koulukiusaaminen voi siis olla laissa kiellettyä häirintää, johon koululla on velvollisuus puuttua. Huom. Koulun työntekijöillä on kuitenkin aina velvollisuus puuttua kiusaamiseen, vaikka se ei olisikaan juuri yhdenvertaisuus- tai tasa-arvolakien vastaista häirintää.”

HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa

”Myös rasismi on syrjintää.

Rasismilla tarkoitetaan ihmisen tai ihmisryhmän huonompaa kohtelua tai asettamista huonompaan asemaan alkuperän, ihonvärin, kansalaisuuden, kielen tai uskonnon perusteella. Rasismi-sanaa käytetään, kun viitataan näihin ominaisuuksiin. Muissa tapauksissa (esim. ikä tai sukupuoli) puhutaan syrjinnästä. Välillä termit sekoittuvat ja saatetaan puhua esim. ikärasismista, vaikka tarkoitetaan ikään perustuvaa syrjintää.

Rasismi ei ole ainoastaan yksittäisiä tekoja tai yksilöiden välistä kanssakäymistä, vaan se on myös rakenteellista. Koulussa rakenteellinen rasismi voi tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa opinto-ohjaaja kannustaa tyttöjä jatkamaan yläkoulusta hoitoalalle heidän uskontonsa tai alkuperänsä perusteella.”

Kohtuulliset mukautukset

Vammaisella ihmisellä on oikeus sellaisiin järjestelyihin, joilla varmistetaan mm. yhdenvertainen mahdollisuus palveluihin (esim. apuvälineet tai avustaja).

HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa

”Jokaisella vammaisella ihmisellä on oikeus sellaisiin järjestelyihin (eli kohtuullisiin mukautuksiin), joilla varmistetaan hänen yhdenvertainen mahdollisuutensa hyödyntää esimerkiksi erilaisia palveluita. Näiden järjestelyiden laiminlyönti on yhdenvertaisuuslaissa määriteltyä kiellettyä syrjintää. Mukautuksilla voidaan tarkoittaa esimerkiksi erilaisia apuvälineitä tai mahdollisuutta avustajaan.”

HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa

”Mikä sitten ei ole syrjintää?

Huono kohtelu ei välttämättä ole syrjintää, ellei se liity johonkin kiellettyyn syrjintäperusteeseen.

Esimerkiksi myyjän epäkohtelias käytös on toki huonoa asiakaspalvelua, mutta syrjinnästä siinä on kyse vain, jos käytöksen taustalla on jokin asiakkaan henkilökohtainen ominaisuus, kuten esimerkiksi sukupuoli tai ihonväri. Huonosta palvelusta voi kuitenkin olla kaupalle mainehaittaa, vaikka sitä ei pystyttäisi todistamaan syrjinnäksi.

Ihmisten ja ihmisryhmien erilainen kohtelu voi ajoittain olla myös perusteltua. Esimerkiksi ikärajat alkoholi- ja tupakkatuotteille eivät ole lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa syrjintää, sillä niillä pyritään suojelemaan ja edistämään nuorten hyvinvointia. Ei voida siis sanoa, että esimerkiksi ravintolat syyllistyisivät syrjintään kieltäytymällä myymästä alkoholia lapsille.”

3. Väitteitä syrjinnästä

Diat 13-19

Seuraavaksi näet erilaisia väitteitä.

Jos väite on mielestäsi **totta**,
näytä **peukku ylöspäin**.

Jos väite on mielestäsi **tarua**,
näytä **peukku alaspäin**.

**Syrjintään syylistynyt
voi saada rangaistuksen**

Syrjintä on laitonta.
Siihen syylistynyt
taho voi saada
rangaistuksen
(esim. sakot).

**On kiellettyä käskää toista ihmistä
toimimaan syrjivästi muita kohtaan**

Syrjivän käskyn tai
ohjeen antaminen
kiellettyä.

**Syrjintä on sallittua, jos sen
perustelee sananvapaudella**

Sananvapaus ei oikeuta
syrjintään, toisen
ihmisen kunnian
loukkaamiseen tai
väkivaltaan
ylyttämiseen.

Oppilaille näytetään seuraavaksi kolme syrjintään liittyvää väitettä. Oppilaat näyttävät peukuillaan, onko väitä heidän mielestään totta vai tarua. Jokaisen väitteen jälkeen opettaja näyttää oikean vastauksen ja kertoo väitteestä tarkemmin. Aktiviteetin kannalta ei ole väliä vastaavatko oppilaat oikein. Opettaja voi kuitenkin vastata kysymyksiin, joita väitteet saattavat herättää.

4. Syrjinnästä raportointinen – kenen vastuulla on puuttua syrjintään?

Diat 20-23

**Mihin voin olla yhteydessä,
kun epäilen syrjintää?
Kenen vastuulla on puuttua
syrjintään?**

1. Jos mahdollista, keskustele tilanteesta ja
pyydä tukea ensisijaisesti luotettavalta aikuiselta.

 Myös ystävän tuki voi olla tarpeellista.
Pohdi, kuka on sinulle tämä ihminen?

2. Jos mahdollista, aloittakaa syrjintätapausten
selvittäminen paikan päällä

 Ottakaa yhteyttä henkilöön tai tahoon,
jonka koet syrjineen sinua ja pyydä selvitystä
(esim. valmentaja, koulu, kauppa jne)

3. Voitte pyytää neuvontaa yhdenvertaisuus-
tai tasa-arvovaltuutetun toimistoilta
(Jos epäillään rikosta, silloin oikea taho on poliisi)

 Yhdenvertaisuusvaltuutettu
viranomainen, joka edistää yhdenvertaisuutta
ja puuttuu syrjintään

 Tasa-arvovaltuutettu
viranomainen, joka edistää tasa-arvoa ja puuttuu
sukupuoleen perustuvaan syrjintään

HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa

”Mitä voi siis tehdä, jos epäilee joutuneensa syrjinnän kohteeksi tai todistaa ystävän syrjintätapausta?”

1. Jos mahdollista, keskustele tilanteesta ja pyydä tukea ensisijaisesti luotettavalta aikuiselta.

Myös ystävän tuki voi olla tarpeellista.
Pohdi, kuka on sinulle tämä ihminen?

”Jos on mahdollista, ensimmäiseksi kannattaa keskustella tapahtuneesta jonkun sinulle luotettavan ihmisen kanssa. Kyseessä voi olla esim. oma vanhempi, isovanhempi, sisarus, muu sukulainen, opettaja, valmentaja, naapuri, ystävä... Sellainen henkilö, jolle uskallat puhua tapahtuneesta ja joka voi antaa apua ja auttaa esim. raportoimaan tilanteesta vastuutahoille.

Pohdi hetki itseksesi, kuka tämä ihminen voisi sinulle olla.”

2. Jos mahdollista, aloittakaa syrjintätapauksen selvittäminen paikan päällä

Ottakaa yhteyttä henkilöön tai tahoon, jonka koet syrjineen sinua ja pyydä selvitystä (esim. valmentaja, **koulu**, kauppa jne)

(HUOM. dioissa useita animaatioita, katsothan esitysmuodossa)

”Syrjintätapausta voi aloittaa selvittämään paikan päällä. Voit joko itse tai sen turvallisen aikuisen kanssa ottaa yhteyttä siihen tahoon, jonka koet syrjineen sinua (esim. kauppias, rehtori ym.). Keskustelkaa yhdessä tapahtuneesta, ja kuinka tilanne mahdollisesti korjataan.

Syrjinnän kieltö koskee koulujen lisäksi myös yksityisiä palveluntarjoajia. Oppilaitoksilla on kuitenkin yhdenvertaisuuslain perusteella erityinen velvollisuus varmistaa, että häirintää tai muuta syrjintää ei tapahdu. Häirintään on puututtava tehokkaasti.”

3. Voitte pyytää neuvontaa yhdenvertaisuus- tai tasa-arvovaltuutetun toimistolta (Jos epäillään rikosta, silloin oikea taho on poliisi)

Yhdenvertaisuusvaltuutettu
viranomainen, joka edistää yhdenvertaisuutta ja puuttuu syrjintään

Tasa-arvovaltuutettu
viranomainen, joka edistää tasa-arvoa ja puuttuu sukupuoleen perustuvaan syrjintään

”Jos kuitenkin tuntuu, että on liian korkea kynnyks ottaa kyseiseen tahoon yhteyttä tai olet jo ehkä ottanutkin, mutta asia ei etene, on olemassa viranomaistahoja, joiden tehtävänä on auttaa syrjintätapauksissa. Tällaisia ovat esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto (syrjinta.fi) ja tasa-arvovaltuutetun toimisto (tasa-arvo.fi).

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävä on edistää yhdenvertaisuutta ja puuttua syrjintään. Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo tasa-arvolain noudattamista ja sukupuolivähemmistön syrjintäsuojan toteutumista

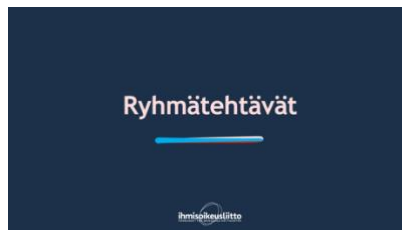
Näihin viranomaisiin voi olla yhteydessä anonyymisti esim. chat-palvelun tai neuvontapuhelimen kautta. Siinä vaiheessa, kun ottaa yhteyttä, ei tarvitse tietää onko syrjintää tapahtunut tai kuinka tilanteessa tulisi toimia. Kuvaile tapahtumia, ja asiantuntijat arvioivat onko syrjintää mahdollisesti

tapahtunut. Lisäksi he kertovat, onko kyseessä tapaus, jota he voisivat lähteä edistämään tai tulisiko sinun olla yhteydessä johonkin toiseen toimijaan. Voit myös saada neuvoja, kuinka olla yhteydessä siihen tahoon, jonka koet syrjineen sinua.

Jos tilanne on kuitenkin sellainen, että on selkeästi tapahtunut jokin rikos, oikea taho on tietysti poliisi. Epävarmoissa tilanteissa esim. valtuutettujen toimistoista sinut ohjataan oikeaan paikkaan.”

5. Ryhmätehtävät

Diat 25-29

Ryhmätehtävän ohjeet

Lukekaa ryhmässä **yksi kolmesta** syrjintää koskevasta esimerkkitapauksesta. Keskustelkaa ryhmässänne tapauksesta ja vastatkaa **kolmeen kysymykseen**.

Ryhmätehtävä: Vaateostoksilla

14-vuotiaat Pihla ja Paju lähtivät vaateostoksille. Myyjä saapui heiltä vastaan ovelle ja kieltäytyi päästämästä sisään ilman vartijan läsnäoloa. Myyjä toteaa, että "myymäläpäällikkö on ohjeistanut häntä toimimaan näin, sillä nuorin ei voi luottaa". Päästettyään Pihlan ja Pajun lopulta sisään, myyjä ei palvellut heitä samalla tavalla kuin muita asiakkaita.

Kuka syylistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?
Mikä teki tilanteesta syrjintää?
Mitä Pihla ja Paju voivat tapahtuneen jälkeen tehdä?

Ryhmätehtävä: Kesätyö

Hannu huomasi koulunsa ilmoitustaululla mainoksen, jonka mukaan uimarannan jäätelökioskille haetaan kesätyöntekijöitä. Hän tarttui puhelimeen ja ilmoitti kioskin omistajalle jo aikaisempaa kokemusta asiakaspalvelusta. Omistaja naurahti ja kieltäytyi haastattelemasta Hannua, sillä hänen kioskiinsa palkataan vain "aurinkoisia tyttöjä".

Kuka syylistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?

Minkä takia Hannua syrjittiin?

Mitä Hannu voi tapahtuneen jälkeen tehdä?

Ryhmätehtävä: Luokkaretki

Toivo odotti kevään luokkaretkiä Innoissaan. Kaksi viikkoa ennen lähtöä opettaja jatoi luokassa listan retkisuunnitelmista. Luvassa oli mm. kilpelyä ja vaeltamista vaikeassa maastossa. Toivo ei kuitenkaan pysty osallistumaan kaikkiin suunniteltuihin aktiviteetteihin, sillä hän käyttää pyörätuolia. Kuullessaan suunnitelmista Toivon vanhempi soitti rehtorille ja pyysi muokkaamaan ohjelmaa kaikille sopivaksi. Rehtori kieltäytyi tekemästä muutoksia ja ohjeisti Toivoa jäämään kotiin.

Kuka syylistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?

Minkä takia Toivoa syrjittiin?

Miten tilanteessa olisi voitu toimia toisin?

Ryhmätehtävässä kerrataan oppitunnin aikana opittuja asioita. Oppilaat jaetaan pieniin noin 4 hengen ryhmiin ja jokaiselle ryhmälle annetaan yksi esimerkkitapaus. Ryhmillä on noin 5 minuuttia aikaa keskustella omasta tapauksestaan, jonka jälkeen tehtävä puretaan yhdessä.

Ryhmätehtävä 1: Vaateostoksilla

14-vuotiaat Pihla ja Paju lähtivät vaateostoksille. Myyjä saapui heitä vastaan ovelle ja kieltäytyi päästämästä sisään ilman vartijan läsnäoloa. Myyjä toteaa, että ”myymäläpäällikkö on ohjeistanut häntä toimimaan näin, sillä nuoriin ei voi luottaa”. Päästettyään Pihlan ja Pajun lopulta sisään, myyjä ei palvellut heitä samalla tavalla kuin muita asiakkaita.

- Kuka syyllistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?
- Mikä teki tilanteesta syrjintää?
- Mitä Pihla ja Paju voivat tapahtuneen jälkeen tehdä?

Vastaus ryhmätehtävään 1:

- 1) Myymäläpäällikkö syyllistyi syrjintään antamalla syrjivän ohjeistuksen. Myyjä syyllistyi syrjintään noudattamalla ohjeistusta.
- 2) Asiakkaita kohdeltiin eri tavalla heidän ikänsä perusteella.
- 3) Useita vaihtoehtoja. Esim. Nuoret voivat olla yhteydessä myymäläpäällikköön, kauppiaseen tai muuhun johtoon ja pyrkiä keskustelemaan asiasta. Pihla ja Paju voivat olla myös yhteydessä yhdenvertaisuusvaltuutettuun ja pyytää neuvontaa.

Ryhmätehtävä 2: Kesätyö

Hannu huomasi koulunsa ilmoitustaululla mainoksen, jonka mukaan uimarannan jäätelökioskille haetaan kesätyöntekijöitä. Hän tarttui puhelimeen ja ilmoitti kioskin omistajalle kiinnostuksestaan tehtävää kohtaan. Olihan hänellä jo aikaisempaa kokemusta asiakaspalvelusta. Omistaja naurahti ja kieltäytyi haastattelemasta Hannua, sillä hänen kioskiinsa palkataan vain ”aurinkoisia tyttöjä”.

- Kuka syyllistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?
- Minkä takia Hannua syrjittiin?
- Mitä Hannu voi tapahtuneen jälkeen tehdä?

Vastaus ryhmätehtävään 2

- 1) Jäätelökioskin omistaja syyllistyi syrjintään.
- 2) Sukupuoli. Omistaja perusti päätöksen yleistyksen, jonka mukaan tytöt ovat sopivampia asiakaspalvelutehtäviin.
- 3) Useita vaihtoehtoja. Esim. Hannu voi keskustella tapahtuneesta luotettavan aikuisen kanssa ja pyytää tasa-arvovaltuutetun toimistosta neuvoja tilanteen ratkaisemiseen.

Ryhmätehtävä 3: Luokkaretki

Toivo odotti kevään luokkaretkettä innoissaan. Kaksi viikkoa ennen lähtöä opettaja jakoi luokassa listan retkisuunnitelmista. Luvassa oli mm. kiipeilyä ja vaeltamista vaikeassa maastossa. Toivo ei kuitenkaan pysty osallistumaan kaikkiin suunniteltuihin aktiviteetteihin, sillä hän käyttää pyörätuolia. Kuullessaan suunnitelmista Toivon vanhempi soitti rehtorille ja pyysi muokkaamaan ohjelmaa kaikille sopivaksi. Rehtori kieltäytyi tekemästä muutoksia ja ohjeisti Toivoa jäämään kotiin.

- Kuka syyllistyi tilanteessa syrjintään? Miksi?
- Minkä takia Toivoa syrjittiin?
- Miten tilanteessa olisi voitu toimia toisin?

Vastaus ryhmätehtävään 3

- 1) Koulu syyllistyi syrjintään. Rehtori kieltäytyi tekemästä kohtuullisia mukautuksia, mikä on syrjintää.
- 2) Vammaisuus. Toivoa syrjittiin, sillä hän käyttää pyörätuolia.
- 3) Luokkaretkelle olisi voitu suunnitella sellaisia aktiviteetteja, joihin voi osallistua myös pyörätuolia käyttävät oppilaat. Rehtori olisi voinut tehdä ohjelmaan saadun palautteen perusteella sellaisia muutoksia, joilla varmistetaan kaikkien oppilaiden yhdenvertainen mahdollisuus osallistua.

Kiitos oppitunnista!

TUNNISTA & PUUTU

Jokaisella meistä on oikeus
yhdenvertaiseen kohteluun

Tämä materiaali on toteutettu osana Yhdessä Yhdenvertaisuuden Puolesta -hanketta, joka saa rahoitusta Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta.